

MASARYKOVA UNIVERZITA

Příběhová próza ze života dětí

Část 2.
(2. polovina 20. století)

Obsah přednášky

- Vývoj české příběhové prózy ze života dětí a mládeže ve 2. polovině 20. století

- 4 významné dějinné zvraty:
 - 1945
 - 1948
 - 1968
 - 1989

40. léta 20. století

- Hlavní témata: protifašistický odboj, partyzáni, osvobození země
- Pomocné dělení autorů:
 - 1) Zkušení autoři, kteří do literatury vstoupili před válkou nebo v jejím průběhu: Langer, Pleva, Sojková, Říha
 - 2) Debut s příběhovou prózou s válečnou tematikou: Bezděková
 - [3) pozdější vývoj zpracování tematiky 2. světové války v příběhové próze ze života dětí]

❖ František Langer (1888 – 1965)

- ❖ Život a předcházející tvorba viz minulá přednáška
- ❖ *Děti a dýka* (1942 v Londýně, 1946 u nás)
 - ❖ Novela
 - ❖ Protifašistická tematika

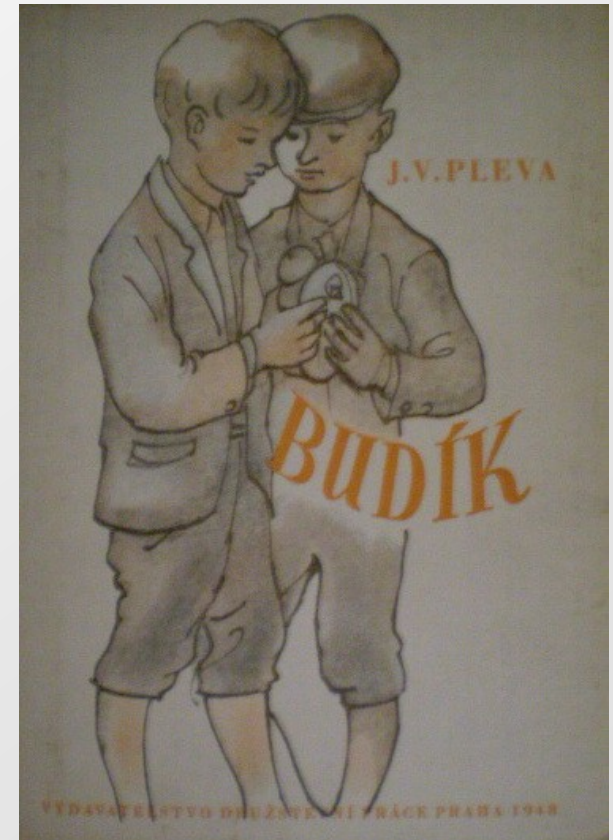

➤ **Josef Věroným Pleva** (1899 – 1985)

➤ Život a předchozí tvorba viz minulá přednáška

➤ *Budík* (1948)

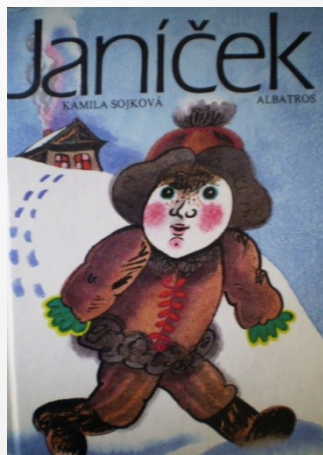
➤ Dobrodružně laděná novela

☞ **Kamila Sojková** (1901 – 2000)

- ☞ Učitelka, spisovatelka
- ☞ Meziválečné období: téma dětství na venkově (*Lohovecké děti*, 1929; *Hodanův Vítek*, 1932)
- ☞ Téma války: *Janíček* (1947)
- ☞ Další témata:
 - ☞ Budovatelská činnost na venkově (*Jeřabinky*, 1962, roz. 1975)
 - ☞ Změny života na venkově (*Ovečka z Kopanic*, 1979; *Děti na Dyji*, 1981)
 - ☞ Fantazijní moderní pohádky (*Tři korálky*, 1960) i tradičnější pohádky (*Hastrmánci*, 1986)
 - ☞ Memoárové knihy pro dospělé (*Mladá léta po krajíčkách*, 1982; *Venkovská učitelka*, 1990)

❖ **Bohumil Říha** (1907 – 1987)

- ❖ Učitel, školní inspektor
- ❖ Prozaik, literární teoretik (Úhor, Zlatý máj)
- ❖ Ocenění: Cena H. Ch. Andersena (1980), Cena Marie Majerové za celoživotní dílo (1972)
- ❖ Za války:
 - ❖ Pohádkové prózy: *O třech penízích* (1941), *O lékaři Pingovi* (1941)
- ❖ Válečné téma:
 - ❖ *Povstání na horách a jiné povídky* (1949)
 - ❖ *Na útěku* (1947, 1961 jako *Stázka*)
- ❖ Další tvorba: viz níže

➤ **Zdeňka Bezděková** (1907 – 1999)

➤ Středoškolská a vysokoškolská pedagožka

➤ *Říkali mi Leni* (1948)

➤ *Štěstí přijde zítra* (1960) - pokračování

Téma 2. světové války v dalším vývoji (1)

➤ 50. léta

➤ Schematismus, patos

➤ **Jura Sosnar**: *Jurášek* (1951)

➤ **Jan Mareš**: *Pískle* (1952), *Práce* (1959)

➤ 60. léta

➤ Vymanění se ze schematismu

➤ **Jan Procházka** (1929 – 1971): *At' žije republika* (1965)

Téma 2. světové války v dalším vývoji (2)

⇒ 70. a 80. léta

- ⇒ **Vladimír Klevis:** *Jakub a Ingrid* (1980)
- ⇒ **Bohumil Jírek:** *Hele, kluci, válka* (1981)
- ⇒ **Eliška Horelová:** *Kluci ze zabraného* (1982)
- ⇒ **Alois Joneš:** *I tenkrát jsme si hráli* (1985)

⇒ 90. léta

- ⇒ **Hana Bořkovcová:** *Zakázané holky* (1995)
- ⇒ **Zdeňka Psůtková:** *Bára* (1997)
- ⇒ **Antonín Rýdl:** *Výjimečný stav* (1995)
- ⇒ **Bedřich Fritta a Ivan Klíma:** *O chlapci, který se nestal číslem* (1998)

50. léta 20. století

- Proměna společenských poměrů
- Emigrace
- Umlčování autorů (mj. Langer, Foglar)
- Ve vykonstruovaném procesu odsouzení autoři především katolické orientace (Zahradníček, Renč, Prokůpek, Knap)
- Zejm. pro 1. pol. příznačný schematismus
- Teprve ve 2. pol. vzniká hodnotnější původní próza
- Od 1956: Zlatý máj (do 1997)
- 1958: SNDK na Světové výstavě získalo cenu Grand Prix

HONZÍKOVA CESTA

BOHUMIL ŘÍHA
ILUSTROVALA
HELENA ZMATLÍKOVÁ

➤ Bohumil Říha

- Viz výše
- *Na znamení zvonku* (1953)
- *Honzíkova cesta* (1954)
- *O letadélku Káněti* (1957)
- *Dětská encyklopedie* (1959)
- Z pozdější tvorby:
 - *Pět bohů táhne přes moře* (1968)
 - *Divoký koník Ryn* (1966)
 - *Jak vodníci udobrřili sumce* (1974)
 - **S Milenou Lukešovou:** *Velká obrázková knížka pro malé děti* (1976), *Velká obrázková knížka o zvířatech* (1981)

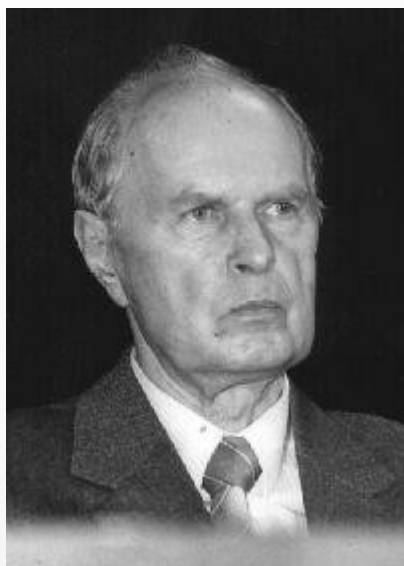
☒ **A) Říha, Bohumil: *Honzíkova cesta*. Axióma, Praha 1991, s. 15-16.**

- ☒ „Čí je to kůň? [...]“
- ☒ „Ten není náš. Já jsem si ho na dnešek jenom vypůjčil.“
- ☒ „A dědečku,“ zamyslel se Honzík a díval se na pole, která nechávali za sebou. Honzík najednou nevěděl, jak by se zeptal. Nikde nikoho neviděl, a přece mu připadalo, že na nich někdo pracuje.
- ☒ „Třeba pole, vidíš,“ zachytil dědeček Honzíkův pohled a ukázal bičem kolem dokola.
- ☒ Honzík se díval na pole, která se táhla po obou stranách silnice. Obilí už bylo sklizeno. Ale dědečkovi pohled na sklizená pole nestačil. Vzpomněl si na krávy, vepře, a dokonce i na slepice, které má na starosti babička.
- ☒ „A dědečku,“ zdvihl znovu hlavu Honzík.
- ☒ „Co chceš?“ ozval se dědeček.
- ☒ „A co Punt’á?“ zeptal se Honzík. Punt’á ho zajímal víc než sklizená pole. Chtěl, aby dědeček vyprávěl o Punt’ovi. Pes slyšel svoje jméno a slabě zakňučel. To jen proto, aby Honzík s dědečkem věděli, že tam je. „Copak náš Punt’á,“ smál se dědeček.

☒ **B) Říha, Bohumil: *Honzíkova cesta*. Albatros, Praha 1985, s. 18-19.**

- ☒ „Čí je to koník?[...]“
- ☒ „To je družstevní.“
- ☒ „Co je to družstevní?“ vyptával se Honzík. Tomuhle zvláštnímu slovu nerozuměl.
- ☒ „To znamená, že patří všem lidem v Koníkovících. Já jsem si ho na dnešek jenom vypůjčil.“
- ☒ „A dědečku,“ zamyslel se Honzík, „co je ještě družstevní?“
- ☒ „Třeba pole,“ odpověděl dědeček a ukázal bičem kolem dokola. „Vidíš, to všechno jsou naše pole. Patří našemu družstvu.“
- ☒ Honzík se díval na veliké lány polí, které se táhly po obou stranách silnice. Obilí už bylo sklizeno. Na jednom lánu oraly traktory, na jiném jezdilo několik párů koní.
- ☒ „Máme taky družstevní krávy,“ pokračoval dědeček, „a družstevní vepře, ty mám na starosti já, i družstevní slepice, ty má na starosti babička.“
- ☒ „A dědečku,“ znovu zdvihl hlavu Honzík.
- ☒ „Co chceš?“ ozval se dědeček.
- ☒ „Punt’á je taky družstevní?“ zeptal se Honzík. Pes slyšel svoje jméno a slabě zakňoural. To jen proto, aby Honzík s dědečkem věděli, že tam je.
- ☒ „Ne, Punt’á není družstevní,“ zasmál se dědeček. „Ten je jenom náš.“

☛ Alexej Pludek (1923 – 2002)

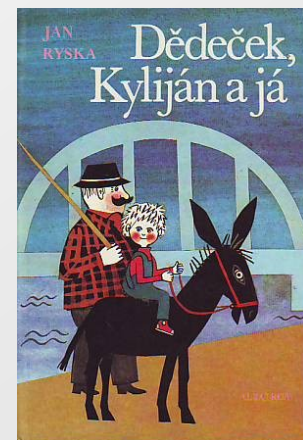
- ☛ Spisovatel (psal pro děti i dospělé), dramaturg, redaktor SNDK
- ☛ *Ptačí pírko aneb Jak Vítek o všechno přišel* (1959)

❖ Jan Ryska (1916 – 1983)

❖ učitel, spisovatel, filmový scenárista (*Táto, sežeň štěně; Dědeček, Kylián a já*)

❖ *Anička a její přátelé* (1960)

❖ *Anička z 1. A* (1962, přeprac. 1968) – zfilm. jako *Anička jde do školy* (scénář Oty Hofmana)

60. léta 20. století

- Uvolnění společenských poměrů
- Inovace
- Nová autorská generace
- Reedice některých autorů, kteří nemohli vycházet (Foglar, Kutinová, katoličtí autoři i ruralisté)
- 2 základní tematické směry:
 - 1) Obrazy běžného života
 - 2) Tzv. nová vlna psychologické prózy pro mládež

1) Obrazy běžného života

➤ **Bohumil Říha, Jan Ryska** – viz výše

➤ **Jaromíra Kolářová** (1919 – 2006)

➤ Spisovatelka, novinářka, filmová scenáristka

➤ Velkoměstské prostředí

➤ *Domy na zelené louce* (1967)

➤ Prózy s dívčí hrdinkou: *Léto s kovbojem* (1979), *Holky z porcelánu* (1976)

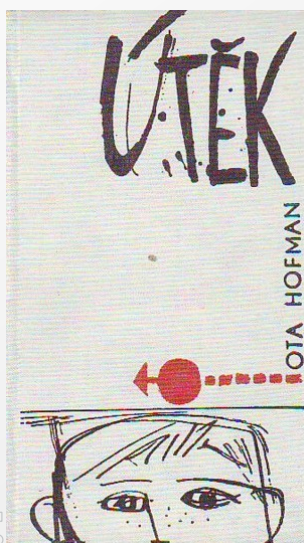
2) Tzv. nová vlna psychologické prózy pro mládež

- ❏ Kritické pojetí patologických jevů ve společnosti, v rodině
- ❏ Deziluze mladých hrdinů, vypjaté situace, konflikty
- ❏ Autoři často spjatí s filmovou tvorbou ⇒ inspirace v netradičních postupech a prostředcích

❖ Ota Hofman (1928 – 1989)

- ❖ Prozaik, filmový scenárista (mj. *Jestřáb kontra Hrdlička*, *Honzíkova cesta*, *Anička jde do školy*, *Pohádka o staré tramvaji*, *Odysseus a hvězdy*)
- ❖ *Pohádka o staré tramvaji* (1961)
- ❖ *Pan Tau a tisíc zázraků* (1974)
- ❖ *Lucie a zázraky* (1980)
- ❖ *Králíci ve vysoké trávě* (1962)
- ❖ *Hra na třetího* (knižně 1981, společně s *Králíky ve vysoké trávě*)
- ❖ *Útěk* (1966) – zfilmováno 1967
- ❖ *Červená kůlna* (1974)
- ❖ *Odysseus a hvězdy* (1977)

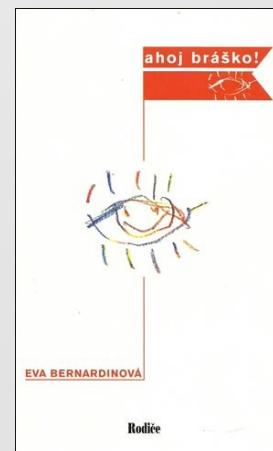
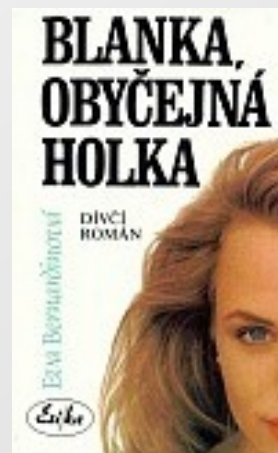
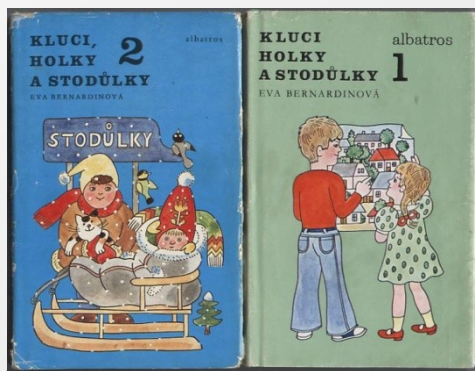
70. léta 20. století

- ❏ Normalizace – dopad i na LDM
- ❏ Rozdělení literatury na oficiální, ineditní a exilový proud
- ❏ Autoři – často pod jinými jmény (např. **Hermína Franková** jako Josef Vinař nebo Jarmila Černíková)
- ❏ Někteří autoři v anonymitě
- ❏ Další vlna emigrací: **Ludvík Aškenazy** (1968), **Iva Procházková** (1983)
- ❏ Ale i v rámci oficiální literatury lze najít kvalitní tituly
- ❏ Ze starších autorů stále tvoří např. **Bohumil Říha** (*Jak jel Vítek do Prahy*, 1973; *Vítek je zase doma*, 1974; *Vítek na výletě*, 1975)
- ❏ Talentovaní debutanti (viz dále)

➤ Eva Bernardinová (1931)

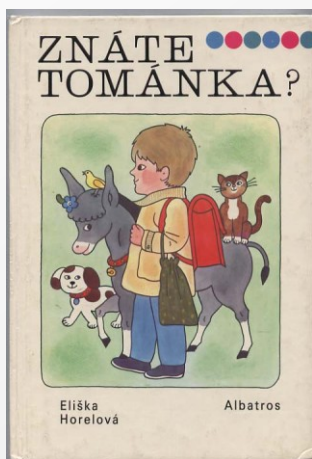
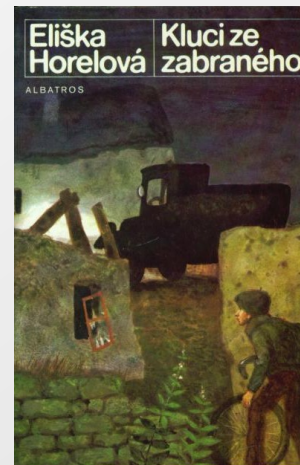
- Prozaička a básnířka
- Projekt Book handicap (1991) – *Ahoj, bráško* (2004)
- *Kluci, holky a Stodůlky* (2 díly, 1975, 1978)
- Pentalogie s úvodním dílem *Blanka, obyčejná holka*

➤ Eliška Horelová (1925)

- Vlastním jménem Eliška Nováková
- Prozaička, básnířka, učitelka, odborná asistentka na FF UK
- Publikovala mj. ve Zlatém máji
- *Kluci ze zabraného* (1982)
- Historická románová trilogie:
 - *Zdivočelá voda* (1973)
 - *Strhané hráze* (1978)
 - *Potopa* (1979)
- *Nemožná holka* (1984)
- Volný cyklus: *Znáte Tománka?* (1981); *Tománek je rád na světě* (1985, obsahuje i *Znáte Tománka?*); *Tománek ve škole* (1992)

➤ Markéta Zinnerová (1942)

➤ Prozaička, básnířka, scenáristka (mj. *Den pro mou lásku*, *Indiáni z Větrova*, *Za humny je drak*, *Bolero*, *Tajemství proutěného košíku*, *My všichni školou povinní*, *Kde padají hvězdy*; mnoho TV her a pohádek), dramaturgyně

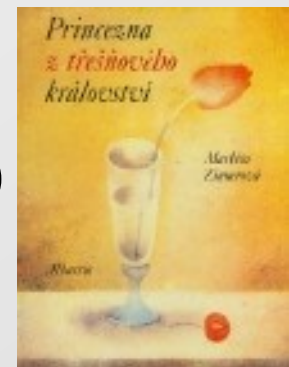
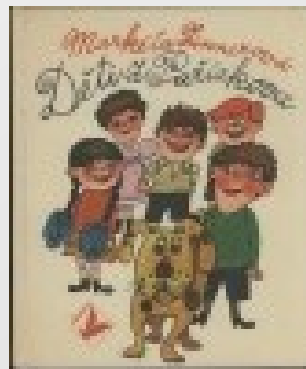
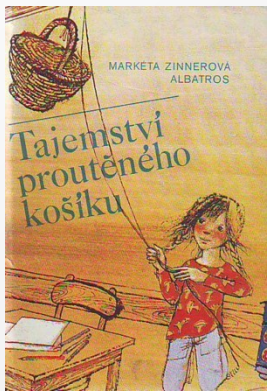
➤ *Děti z Pařízkova* (1974)

➤ *Princezna z třešňového království* (1975)

➤ *Tajemství proutěného košíku* (1978)

➤ *Indiáni z Větrova* (1979)

➤ *Kde padají hvězdy* (1997)

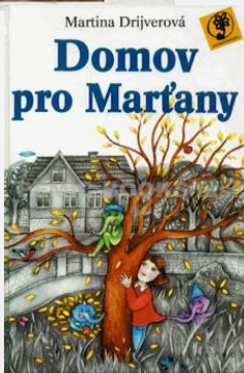
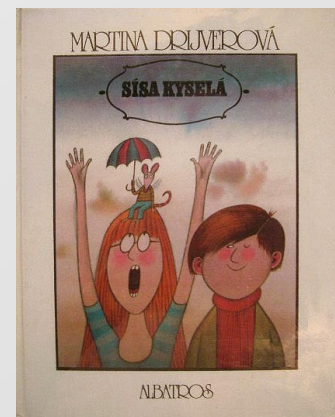

80. léta 20. století

- ❏ V mnohém navazují na předchozí období
- ❏ Pohled na dětského hrdinu často nesentimentální, bez idealizace
- ❏ Pomocná klasifikace:
 - ❏ Psychologicky laděné prózy: **Martina Drijverová, Petr Křenek, Olga Hejná**
 - ❏ Humoristická próza: **Vojtěch Steklač, Alena Vostrá**
 - ❏ Přepisy filmových scénářů do knižní podoby: **Věra Plívová – Šimková, Marie Poledňáková**
 - ❏ Chlapecká prázdninová dobrodružství: **Svatopluk Hrnčíř**
 - ❏ Téma války (viz výše)

Martina Drijverová (1951)

- Prozaička, dramatička, scenáristka, dramaturgyně
- Publikovala mj. ve Zlatém máji, ale i ve Sluníčku, Mateřídoušce, ABC
- Pohádky: *Moura a Matylda* (1982), *Pan Uplakán a bodlák* (1982) aj.
- Volná trilogie: *Táta k příštím Vánocům* (1979), *Táta pro radost i pro zlost* (1984), *Táta nemá smutky rád* (1985)
- *Sísa Kyselá* (1988)
- *Sísa Kyselá a ušmudlaný rytíř* (2002)
- *Zajíc a sovy* (1990)
- *Domov pro Mart'any* (1998)
- *České dějiny očima psa* (2004), *České dějiny očima psa 2* (2006) – uměleckonaučné prózy

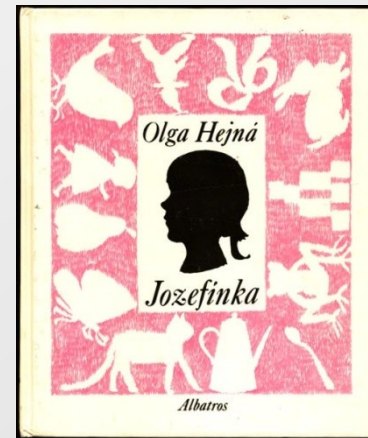

➤ **Petr Křenek** (1943 – 1983)

➤ *Lukášova naděje* (1984)

➤ **Olga Hejná** (1928)

➤ *Jozefinka* (1985)

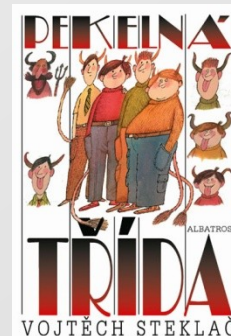
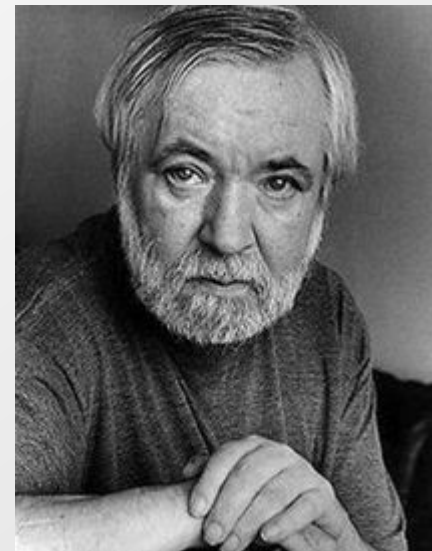
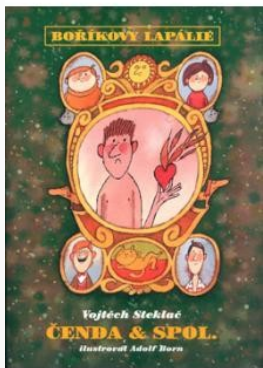
❏ Vojtěch Steklač (1945)

❏ Prozaik, redaktor dětských časopisů (Ohníček, Pionýr), překladatel, dramaturg a scenárista ČT

❏ *Boříkovy lapálie* (I – 1970, II – 1973)

❏ Volná pokračování: *Bořík a spol.* (1980), *Bohoušek a spol.* (1981), *Aleš a spol.* (1985), *Mírek a spol.* (1985), *Čenda a spol.* (1987), *Bořík, Bohoušek a spol.* (1989)

❏ *Pekelná třída* (1978); *Pekelná třída řadí* (2005); *Pekelná třída a ďábelský víkend* (2007)

➤ **Alena Vostrá** (1938 – 1992)

➤ Prozaička, scenáristka, loutkařka,
dramatička, rozhlasová autorka

➤ *Všema čtyřma očima* (1982)

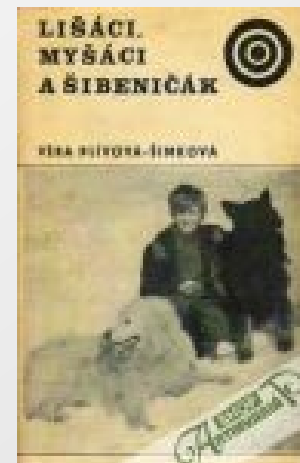
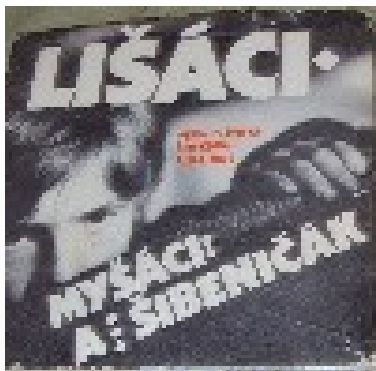
➤ *Výbuch bude v šest* (1986)

❖ Věra Plívová – Šimková (1934)

❖ Režisérka

❖ *Lišáci, Myšáci a Šibeničák* (1974) aj.

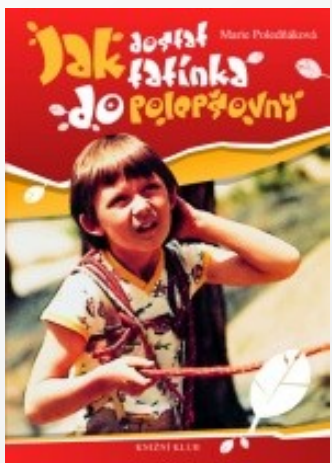
❖ Marie Poledňáková (1941)

❖ Režisérka, scenáristka

❖ *Jak vytrhnout velrybě stoličku* (1984)

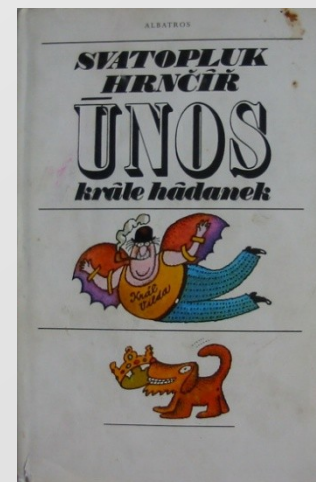
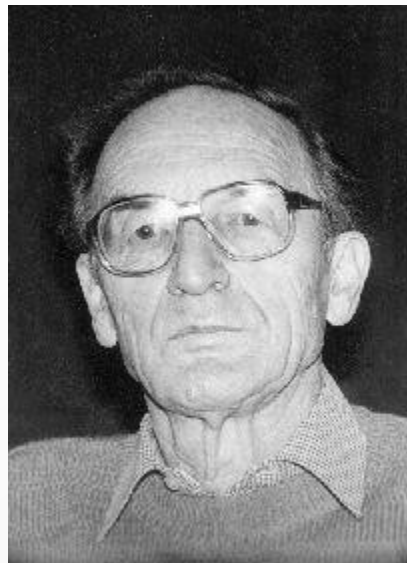
❖ *Jak dostat tatínka do polepšovny* (1987)

❖ *S tebou mě baví svět* (1998) aj.

❖ Svatopluk Hrnčíř (1926)

- ❖ Prozaik, publicista
- ❖ Redigoval dětské časopisy
- ❖ *Prázdniny s pradědečkem (1963)*
- ❖ *Únos krále hádanek (1977)*
- ❖ *Cour a Courek (1983) – komiks*
- ❖ *Osada na konci světa (2003)*

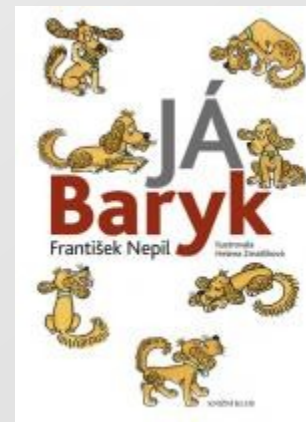
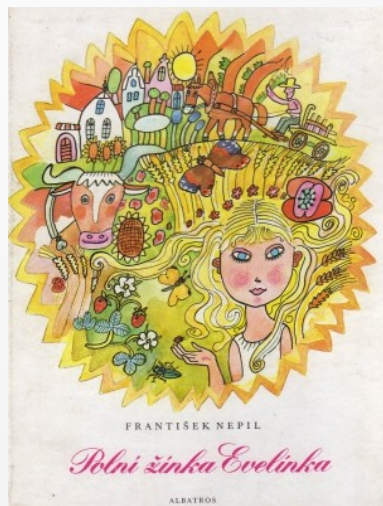
90. léta 20. století

- Proměna společenských, ekonomických i kulturních poměrů
- Návrat zakázaných autorů a emigrantů
- Vydavatelský boom
- Reedice
- Návrat braku a komerční literatury
- Detabuizace mnohých témat (drogy, sex, mentální i fyzické postižení aj.)
- Pokračuje řada úspěšných autorů: např. Nepil, Drijverová, Horelová, Stýblová, Šrut, Zinnerová, Steklač

❖ František Nepil (1929 – 1995)

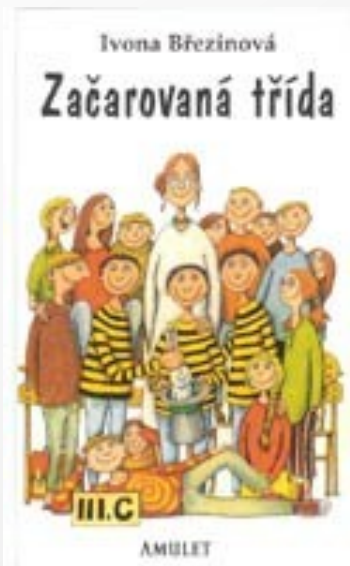
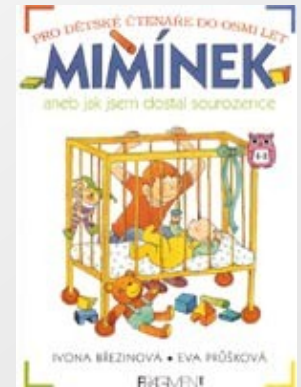
- ❖ Vstup do literatury již v 60. letech
- ❖ Autor pohádkových próz i próz s dětským hrdinou, osobitých minifejetonů, dramatik, působil i v redakci vysílání pro děti Československého rozhlasu
- ❖ *Já Baryk* (1977) – i jako večerníček
- ❖ *Polní žínka Evelínka* (1979)
- ❖ *Makový mužiček* (1985) – i jako večerníček
- ❖ *Pět báječných strýčků* (1987)
- ❖ *Štuclinka a Zachumlánek* (1994)

Ivona Březinová (1964)

- ☒ Debut v 90. letech
- ☒ Autorka pohádek i příběhových próz
- ☒ *Mimínek aneb Jak jsem dostal sourozence* (1999)
- ☒ *Věra, Nika a sedm babiček* (1996)
- ☒ *Paněnka z ebenového dřeva* (1997)
- ☒ *Praprázdniny* (1999)
- ☒ *Začarovaná třída* (2002)
- ☒ *Lucka Luciperka* (2002)
- ☒ *Lentilka pro dědu Edu* (2006)
- ☒ trilogie *Holky na vodítku*
- ☒ *Držkou na rohožce* (2010)
- ☒ Aj. (pro zájemce webové stránky IB: [Ivona Březinová](#))

➤ **Jana Knitlová** (1942)

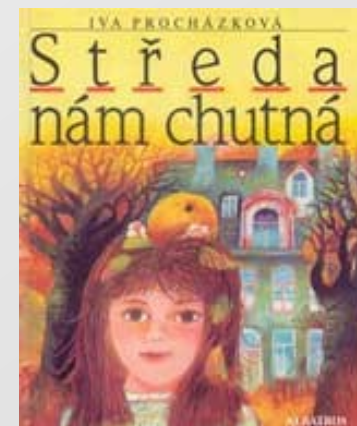
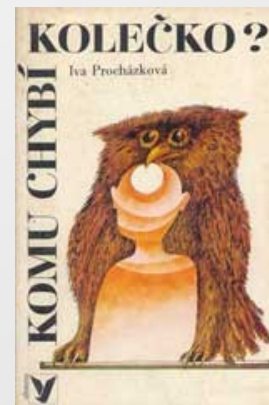
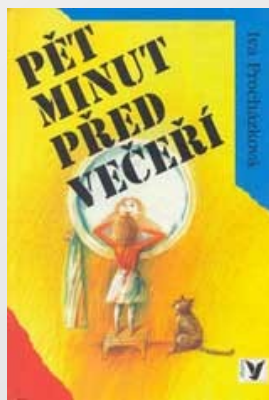
- Prozaička, dramatička, scenáristka (*Krakonoš a lyžníci*, *Bota jménem Melichar*, televizní pohádky)

- *Stoletá holka* (1997)

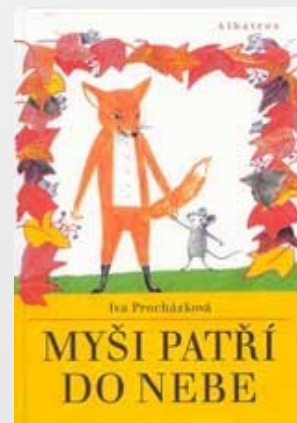
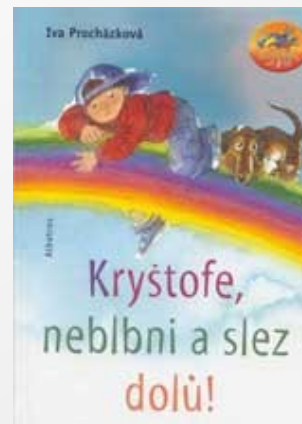

❖ Iva Procházková (1953)

- ❖ Prozaička, dramatička, scenáristka
- ❖ Píše pro dospělé, adolescenty, děti mladšího i staršího školního věku
- ❖ V 80. letech emigrovala (Rakousko, Německo – její knihy vycházely nejprve v němčině)
- ❖ *Komu chybí kolečko* (1980)
- ❖ *Čas tajných přání* (1992)
- ❖ *Středa nám chutná* (1994)
- ❖ *Červenec má oslí uši* (1995)
- ❖ *Pět minut před večerí* (1996)
- ❖ *Únos domů* (1998)
- ❖ *Soví zpěv* (1999)
- ❖ *Karolína* (1999)

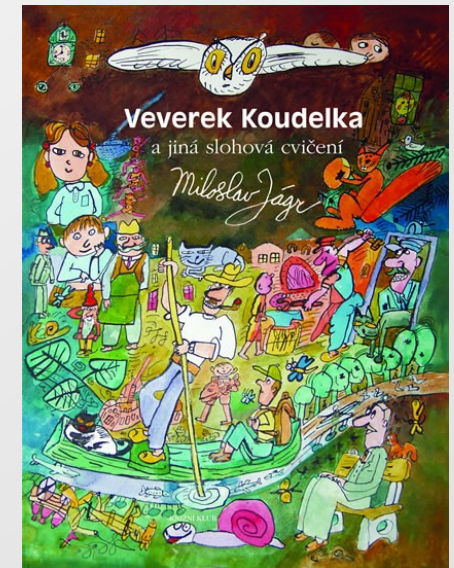
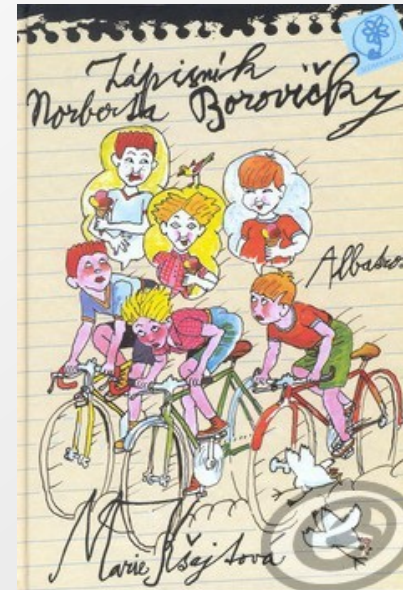

- ❑ *Jožin jede do Afriky* (2000)
- ❑ *Eliáš a babička z vajíčka* (2002)
- ❑ *Kam zmizela Rebarbora?* (2004)
- ❑ *Kryštofe, neblbni a slez dolů* (2004)
- ❑ *Konec kouzelného talismanu* (2006)
- ❑ *Myši patří do nebe* (2006)
- ❑ *Vyprávění o Leonardovi* (2007)
- ❑ *Nazí* (2009)
- ❑ *Uzly a pomeranče* (2011)
- ❑ Autorčiny webové stránky: [Iva Procházková | Oficiální web Ivy Procházkové](#)

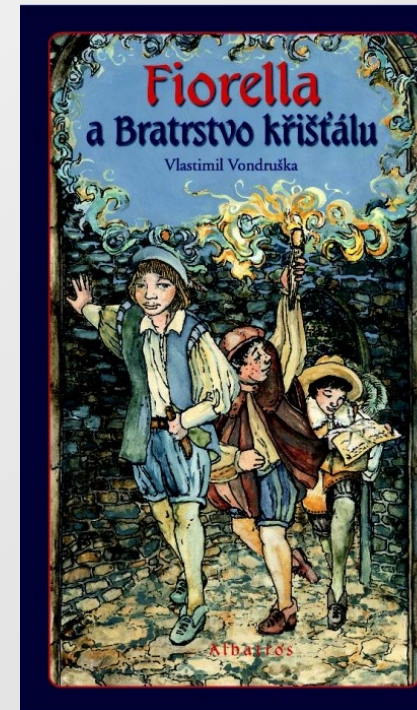
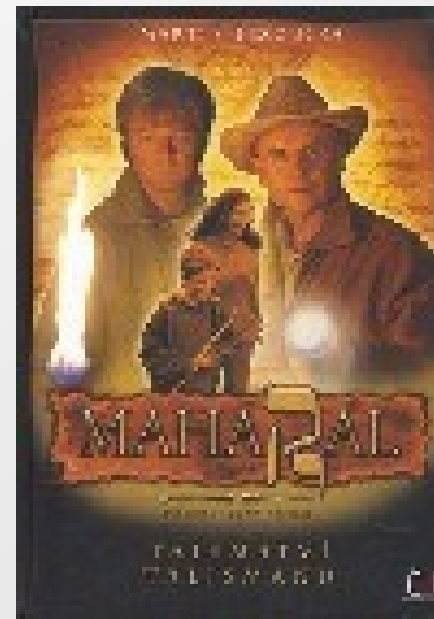
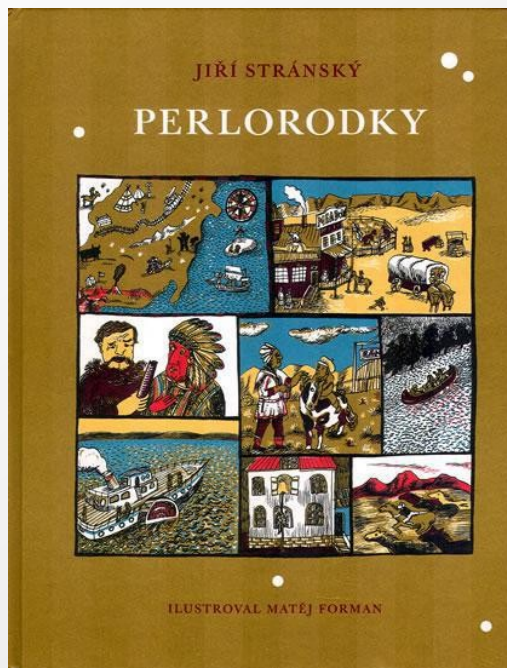
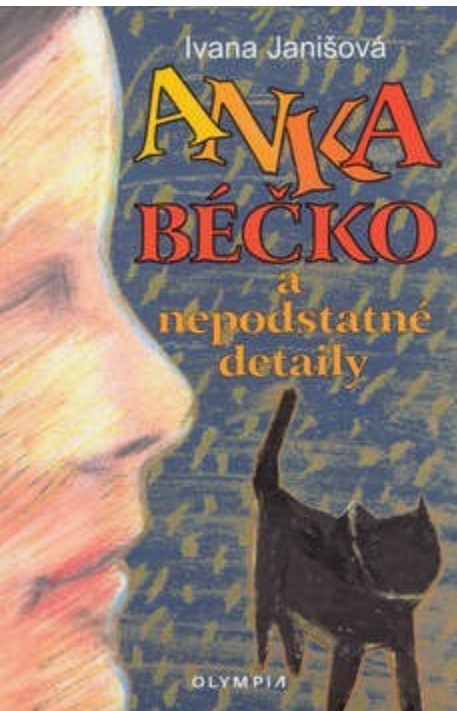
Příklady novější tvorby I

(kromě již zmiňovaných autorů)

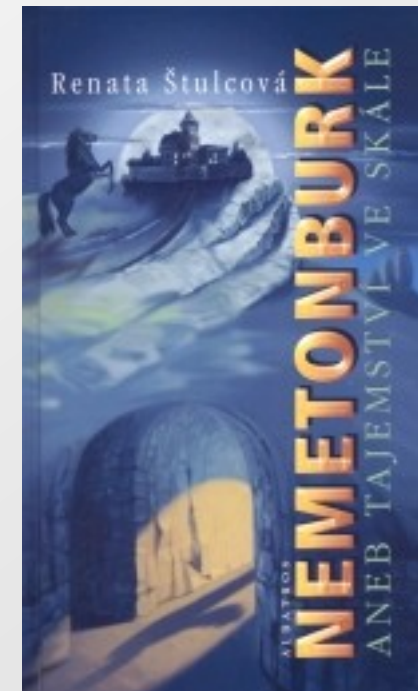
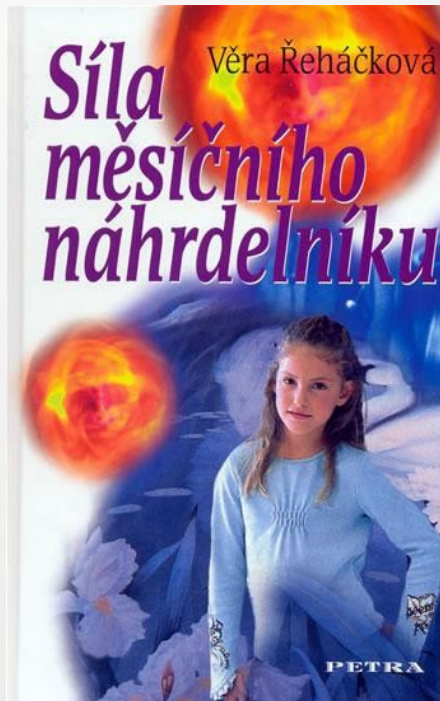
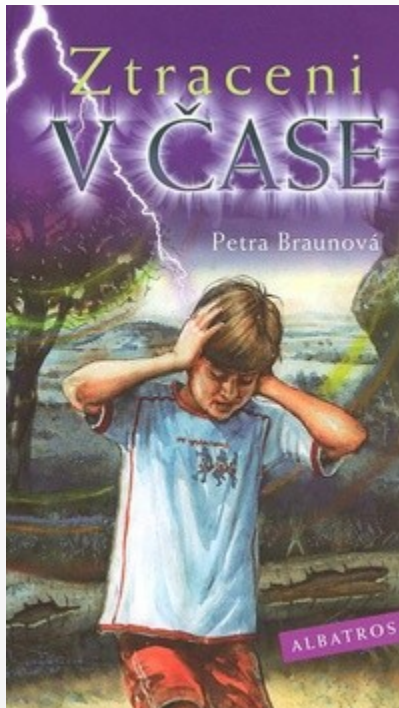
Příklady novější tvorby II

(kromě již zmiňovaných autorů)

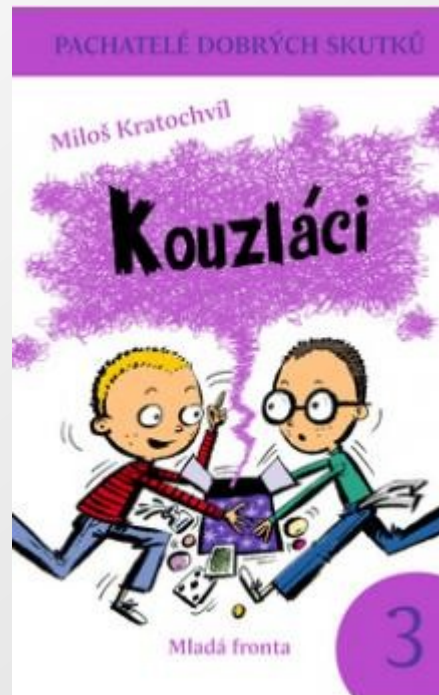
Příklady novější tvorby III

(kromě již zmiňovaných autorů)

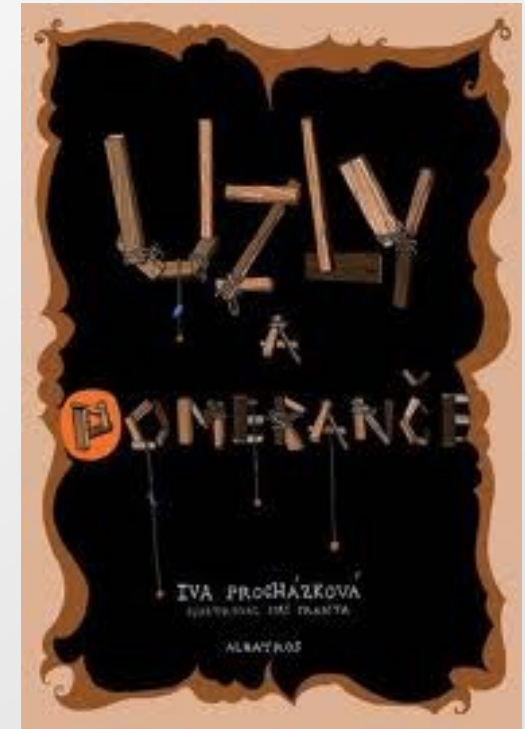

Příběhová próza a aktuální ocenění

- Anketa SUK – Čteme všichni 2010:
 - Cena dětí (3. místo)
 - Cena Noci s Andersenem

- Magnesia Litera – nominace 2012
 - Litera za knihu pro děti a mládež

- <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10396033145-magnesia-litera-2012/>

- ☒ Nominace na Zlatou stuhu – budou zveřejněny v dubnu
 - ☒ Nominace 2011

Doporučená sekundární literatura (Výběr)

- ☒ CHALOUPKA, Otakar – NEZKUSIL, Vladimír. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury III*. Praha: Albatros, 1979.
- ☒ *Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí. Kontexty, problémy, trendy*. Praha: Obec spisovatelů, 2009.
- ☒ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2007.
- ☒ TOMAN, Jaroslav. *Současná česká literatura pro děti a mládež*. Brno: Cerm, 2000.
- ☒ TOMAN, Jaroslav. *Trivialita a kýč v literatuře pro děti a mládež*. Brno: Cerm, 2000.
- ☒ TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, 1992.
- ☒ URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století*. Olomouc: Votobia, 2004.
- ☒ URBANOVÁ, Svatava. *Pohyby / Movimientos*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010.
- ☒ VAŘEJKOVÁ, Věra (ed.). *Literatura pro děti a mládež v samizdatu a exilu*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 1993.